

УДК 34.023 (477)

DOI <https://doi.org/10.32837/apdp.v0i88.3062>*О. О. Крижевська, А. В. Крижевський*

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА У СФЕРІ ЮРИДИЧНОЇ ОСВІТИ: АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ¹

Вступ. Україна після Революції гідності спрямувала вектори свого розвитку на всебічне впровадження європейських стандартів життя з метою поступового входження до європейського цивілізаційного простору на засадах рівноправного членства. За позиціонування приналежності до європейської культурної та правової традиції, одним із головних інтегральних напрямів реформ в Україні було визначено освітній. Очевидним є той факт, що якість вищої освіти нині не завжди відповідає очікуванням роботодавців, студентів та суспільства загалом. Юридична освіта – не виняток. У цій сфері постійно констатується наявність проблем, зокрема низька якість освіти, підтверджена результатами Єдиного фахового вступного випробування та Єдиного вступного іспиту до магістратури із права, а також результатами низки аналітичних досліджень.

Саме тому розпочато системну трансформацію сфери, що має на меті узгодження основних принципів діяльності українських закладів вищої освіти (далі – ЗВО) з найкращими світовими практиками. Однак виявлення системних проблем у процесі реформаторської діяльності та, як наслідок, гостра критика громадянського суспільства вимагають наукового обґрунтування шляхів їх подолання.

Стан дослідження. Сучасним проблемам реформування української системи освіти приділялася увага у працях низки фахівців, серед яких В. Андрущенко, О. Бринюк, І. Гайдук, Л. Гриневич, О. Герасименко, В. Огнев'юк, В. Кремень, Н. Протасова, Л. Паращенко, Л. Гаєвська, Ж. Таланова, В. Клепко, Д. Дзвінчук, Л. Прокопенко, Н. Шульга, Т. Шамова. Проблема реформування і стандартизації юридичної освіти присвячені праці Т. Варфоломеевої, В. Гошовського, В. Журавського, С. Ківалова, Н. Кузнецової, В. Комарова, В. Тація, Ю. Шемшученка. Однак аналіз джерельної бази та сучасних тенденцій реформування саме системи юридичної освіти в Україні вказує на недостатній науковий рівень розробленості цієї проблеми, що зумовлює актуальність даного наукового дослідження.

Постановка завдання. Мета статті полягає в характеристиці процесу формування освітньої політики на сучасному етапі, з урахуванням основних тенденцій її розвитку, а також аналізі сучасних проблем реформування юридичної освіти в Україні, окресленні науково обґрунтованих пропозицій їх розв'язання.

Результати дослідження. Законодавчим індикатором реалізації реформи системи освіти за вектором відповідальності згідно зі Стратегією «Україна – 2020» стало ухвалення нових законів «Про вищу освіту» [1] (2014 р.) та галузеутворюваль-

¹ Наукове дослідження проведено в рамках держбюджетної теми № 19БФ042-01М «Соціально-правові засади збереження та розвитку трудового потенціалу України».

ного (базовий) – «Про освіту» [2] (2017 р.). Основним завданням оновлених законів є створення та запровадження дієвого механізму реалізації, охорони та захисту конституційного права людини на освіту відповідно до природних та індивідуальних освітніх потреб особистості, а також забезпечення законодавчих гарантій підвищення інвестиційної привабливості системи освіти, спрямованих на економічне зростання і культурний розвиток країни загалом.

Початком реформування сфери стало ухвалення Верховною Радою України Закону «Про вищу освіту». У тренді нових підходів ним встановлено основні правові, організаційні, фінансові засади функціонування системи вищої освіти, передбачено також, що він створить умови для посилення співпраці державних органів і бізнесу із закладами вищої освіти на принципах автономії закладів вищої освіти, поєднання освіти з наукою та виробництвом з метою підготовки конкурентоспроможного людського капіталу для високотехнологічного й інноваційного розвитку країни, самореалізації особистості, забезпечення потреб суспільства, ринку праці та держави у кваліфікованих фахівцях. Законом визначено систему та структуру вищої освіти, зокрема й рівні, ступені та кваліфікації вищої освіти, урегульовано питання стандартів вищої освіти, що розробляються для кожного рівня вищої освіти в межах кожної спеціальності відповідно до Національної рамки кваліфікацій, запроваджено механізми забезпечення якості вищої освіти, встановлено основні завдання закладу вищої освіти, типи закладів вищої освіти, правовий статус таких закладів, принципи діяльності, основні права й обов'язки закладу вищої освіти, визначено коло та правовий статус учасників освітнього процесу.

Базовим та системоутворювальним нормативно-правовим актом у сфері освіти є Закон України «Про освіту». Ним встановлено правові засади діяльності у сфері освіти, регулюються суспільні відносини, що виникають у процесі реалізації конституційного права людини на освіту, а також визначено компетенцію державних органів та органів місцевого самоврядування у сфері освіти. У розвиток конституційних положень Законом кожному гарантується право на якісну та доступну освіту, що може здобуватися протягом усього життя. Державою гарантуються та створюються рівні умови доступу до освіти. Встановлюється заборона обмеження чи дискримінації у здійсненні права на здобуття освіти. Реалізація права на освіту може відбуватися за різними освітніми рівнями, у різних формах та видах, зокрема шляхом здобуття дошкільної, повної загальної середньої, позашкільної, професійної (професійно-технічної), фахової передвищої, вищої освіти й освіти дорослих. Держава гарантує та забезпечує право на безоплатне здобуття повної середньої освіти всім громадянам та іншим особам, які перебувають в Україні на законних підставах (ст. ст. 3, 4).

Не ставимо під сумнів важливість реформування галузі освіти, необхідність її осучаснення, зокрема в контексті орієнтації на її технологічну модернізацію, перспективні напрями інноваційно-технологічного розвитку всіх професійних сфер та пов'язані із цим тенденції трансформації ринку праці, слухним у контексті наведеного вважаємо розглянути деякі проблемні питання, пов'язані з ініціативами реформування правової (правничої) освіти, що останнім часом є предметом активного обговорення в юридичних колах.

Детермінантом посилення останнім часом актуальності питань реформування вищої юридичної освіти можна вважати проведені в Україні реформи (хоча й не тільки) державних інститутів національної правової системи, зокрема правоохоронних органів, системи правосуддя та суміжних правових інститутів (адвокатура, прокуратура, нотаріат). Через те, що результати реформування здебільшого піддаються загальній критиці та не оцінюються як ефективні, розпочато активну реалізацію ініціатив із реформування юридичної (правничої) освіти. Адже слушно вважають, що ефективне функціонування цих інститутів однаковою мірою залежить від якості закону та професійності фахівців, що забезпечують діяльність цих інститутів.

Тож, у даній статті авторами пропонується розглянути проблеми юридичної освіти з позицій підвищення професійної спроможності юридичного кадрового корпусу, розвитку правничих державних інституцій, зокрема у фокусі перспектив прогнозованого майбутнього.

Про реформування юридичної освіти йдеться вже дуже давно. Відсутність в Україні цілісної концепції та системи побудови юридичної освіти призвела до надмірної, незбалансованої та необґрунтованої появи на професійному юридичному ринку великої кількості слабо підготовлених фахівців, які отримали диплом юриста в закладах вищої освіти. У результаті юридичним компаніям та іншим роботодавцям, які потребують якісних працівників, складно знайти молодого юриста, який би відповідав їхнім вимогам. Аналіз проблем якості правничої освіти свідчить про те, що наявність в Україні приблизно 334 акредитованих юридичних шкіл [3, с. 141–145] не гарантує однакового високого рівня знань та, як наслідок, якісного рівня правників. Водночас у Польщі у сфері вищої юридичної освіти налічується лише 25 ЗВО (із яких 10 – приватні), у Німеччині – 42, у Великій Британії – 97. І навіть у США, які за населенням майже у 8 разів є більшими за Україну, кількість ЗВО, які надають послуги з підготовки юристів, не перевищує 200. Водночас у багатьох закладах вищої освіти України правові спеціальності є бюджетоутворювальними, тому акценти із забезпечення якості підготовки фахівців-правників переносяться на кількісні показники здобувачів відповідного диплома державного зразка.

До уваги водночас не береться професійна структура ринку праці в Україні, що мала б на відповідну перспективу формувати показники ринкового попиту на деякі професійні позиції. За деякими оцінками, співвідношення працевлаштувань людей із дипломом юриста становить 1 до 7. В умовах браку кваліфікованих кадрів загальний професійний рівень об'єктивно знижується, а внаслідок переформатування за останні роки всієї правової системи виявилось, що авторитет фаху юриста істотно підірвано, що віднесено до недоліків підготовки за фахом юридичної освіти.

Міжнародні та вітчизняні експерти постійно наголошують на потребі перегляду нинішньої системи підготовки фахівців за спеціальністю «Право». Основна ціль формулюється як необхідність докорінної зміни закладами вищої освіти та юридичними факультетами своїх освітніх програм, а на їхній основі – і навчальних планів, максимальної адаптації їх до потреб професійного юридичного ринку.

Держава намагається підвищувати вимоги до закладів вищої освіти та випускників юридичних факультетів шляхом вироблення системи додаткових вимог. Зокрема, у 2016 р. було запроваджено експеримент вступних випробувань під час

вступу на навчання для здобуття ступеня магістра за спеціальністю 081 «Право» з використанням організаційно-технічних процесів здійснення зовнішнього незалежного оцінювання [4]. Із 2017 р. проведення єдиних фахових вступних випробувань (далі – ЄФВВ) під час вступу на магістратуру із права є обов’язковим.

Отже, ЄФВВ стало важливим кроком до запровадження стандартизованого оцінювання у вищій освіті, яке є необхідним для забезпечення якості навчання й ефективного контролю його результатів. Завдяки незалежному тестуванню ми змогли реально оцінити, який рівень підготовки дають наші університети своїм випускникам за спеціальністю «Право».

Міністерство освіти і науки (далі – МОН) України своїм наказом від 5 липня 2016 р. № 787 «Про утворення робочої групи з розроблення Концепції розвитку юридичної освіти в Україні» затвердило склад робочої групи та визначило основні терміни розроблення Концепції та плану її реалізації. До складу робочої групи увійшли представники МОН та Мін’юсту, ОБСЄ та USAID, представники українських правничих шкіл та представники правничих професій [5].

Відповідно до проекту доопрацьованої Концепції, подальший розвиток правничої освіти має бути спрямований на підготовку правника відповідно до його фундаментальної ролі – утверджувати верховенство права через захист прав і свобод особи. Такий розвиток має здійснюватися шляхом [6]:

- утвердження розуміння фаху правника як професії, спрямованої на захист прав і свобод особи;
- визначення стандарту правничої освіти як необхідного обсягу знань про доктрини, принципи й інститути, а також необхідного обсягу юридичних навичок, обізнаності щодо питань етики та прав людини, які повинен опанувати студент;
- гарантування якості правничої освіти;
- гарантування незалежного та прозорого механізму доступу до правничої професії;
- гарантування якості юридичної науки;
- розвитку фінансової, організаційної, академічної та кадрової автономії вищих правничих шкіл та університетів загалом.

На основі згаданої Концепції було розроблено законопроекти «Про юридичну (правничу) освіту і загальний доступ до правничої професії», що внесені на розгляд Верховної Ради України восьмого скликання (реєстр. № № 7147, 7147–1) [7]. Їхньою метою визначено розвиток правничої освіти, спрямований на підготовку правника відповідно до його фундаментальної ролі – утверджувати верховенство права через якісний захист прав і свобод людини; формування законодавчого поля для діяльності юридичних інститутів відповідно до європейських стандартів для того, щоб держава отримувала фахівців, спроможних творити та впроваджувати якісні закони.

Проте законопроекти викликали негативну реакцію правової спільноти, а їхні положення й дотепер широко дискутуються у фахових юридичних і наукових колах [8]. Висловлюються позиції про недоцільність для законодавчих цілей виокремлення певного предметного фахового напрямку – юридичної освіти. Водночас як контраргумент наголошують на ролі, яку в суспільстві відіграють саме

юристи, а також на тому, що для багатьох країн звичною практикою є наявність галузевих нормативних актів, які регулюють саме правничу освіту.

На наш погляд, варто насамперед визначитися з доцільністю самої ідеї ухвалення спеціального законодавчого акта, предметом правового регулювання якого стане суто здобуття юридичної (правничої) освіти і загальний доступ до правничої професії в Україні. Безумовно, позиція стосовно нагальної потреби й актуальності підвищення якості освітньої діяльності в Україні, зокрема оновлення освітніх програм, що використовуються в підготовці здобувачів вищої юридичної освіти в навчальних закладах, проведення відповідних змін в адмініструванні цих закладів не викликають жодних сумнівів.

Водночас постають низка цілком логічних запитань. А саме: чи не є перелічені проблеми здобуття вищої освіти в Україні за штучно виокремленою галуззю знань (у даному разі юридичною) характерними для всієї освітянської сфери? Чи не є така законодавча пропозиція дискримінаційною стосовно здобуття вищої освіти за іншими спеціальностями чи в інших галузях знань?

Право на освіту проголошується в низці міжнародно-правових документів, ратифікованих Україною, передусім у Загальній декларації прав людини від 10 грудня 1948 р. (ст. 26), Міжнародному пакті про економічні, соціальні і культурні права від 16 грудня 1966 р. (ст. 13).

Право на освіту є одним з основних прав людини, що передбачене і гарантоване ч. 1 ст. 53 Конституції України. У ч. 3 цієї статті визначено, що держава забезпечує доступність і безоплатність дошкільної, повної загальної середньої, професійно-технічної, вищої освіти в державних і комунальних навчальних закладах; розвиток дошкільної, повної загальної середньої, позашкільної, професійно-технічної, вищої і післядипломної освіти, різних форм навчання.

У рішенні Конституційного Суду України № 5-рп/2004 від 4 березня 2004 р. встановлено, що «доступність освіти як конституційна гарантія реалізації права на освіту на принципах рівності, визначених ст. 24 Конституції України, означає, що нікому не може бути відмовлено у праві на освіту, і держава має створити можливість для реалізації цього права» [9].

Відповідно до ч. 1 ст. 6 Закону України «Про освіту», однією з основних засад державної політики у сфері освіти та водночас принципом освітньої діяльності є різноманітність освіти. Тобто законодавець створює рівні умови для реалізації права людини на освіту незалежно від обрання нею тієї чи іншої спеціальності.

У п. 2 ч. 2 ст. 3 Закону України «Про вищу освіту» передбачено, що державна політика у сфері вищої освіти ґрунтується, зокрема, на принципі доступності вищої освіти. Окрім того, в абз. 3 ч. 1 ст. 4 Закону визначено, що громадяни України вільні у виборі закладу вищої освіти, форми здобуття вищої освіти і спеціальності. У цьому нормативному положенні йдеться про загальні стандарти здобуття вищої професійної освіти в Україні.

Отже, право на здобуття юридичної освіти і загальний доступ до правничої професії в Україні за єдиними освітньо-кваліфікаційними вимогами є невід'ємною складовою частиною конституційного права людини на освіту, що закріплене та гарантується Конституцією України, законами «Про освіту», «Про вищу

освіту», іншими нормативно-правовими актами. Тому, на наш погляд, законодавча пропозиція щодо виокремлення в рамках галузевого освітнього законодавства, що спрямовано на забезпечення базового конституційного права людини на освіту, права на здобуття освіти за конкретною спеціальністю як предмет правового регулювання спеціального закону є недоцільним, неодмінно призведе до виникнення розбіжностей та колізій у системі законодавства в освітній сфері.

Законопроєктами пропонуються так звані «стандарти юридичної (правничої) освіти». Так, майбутній правник у процесі здобуття освіти має набути низку загальних та спеціальних компетентностей. До загальних компетентностей, наприклад, віднесено здатність до абстрактного, логічного та критичного мислення, до творчого мислення і генерування нових ідей, до аналізу і синтезу; здатність вчитися; прагнення до утвердження академічної доброчесності. Окреслені «компетентності», на наш погляд, не можуть уважатися «стандартами юридичної (правничої) освіти», оскільки мають характер загальних якостей, властивостей, необхідних кожному для професійної самореалізації певного рівня, водночас такі визначення є оціночними [10] та не можуть слугувати для цілей визначення кваліфікаційних фахових характеристик.

Сумнівним, на нашу думку, є й перелік спеціальних компетентностей, у якому, наприклад, зазначається необхідність для майбутнього правника отримання знань лише з окремих галузей права.

Окрім того, ч. 4. ст. 21 законопроєкту встановлює вичерпний перелік професій, які визнаються «правничими», а саме: суддя, адвокат, прокурор, нотаріус. Водночас пропонується визначити, що «для потреб доступу до правничої професії професійною діяльністю у сфері права, окрім діяльності правничих професій, є: проходження державної служби чи служби в органах місцевого самоврядування на посадах керівників та заступників керівників юридичних служб органів державної влади й органів місцевого самоврядування із застосуванням стандартів професійної діяльності у сфері права; проходження державної служби в Міністерстві юстиції України та його територіальних підрозділах, із застосуванням стандартів професійної діяльності у сфері права; робота на посадах, пов'язаних із наданням безоплатної правничої допомоги в органах (установах), уповноважених законом на надання такої допомоги; робота на посадах помічника судді, помічника адвоката, помічника прокурора, помічника нотаріуса; науково-викладацька робота у правничій школі».

У п. 6 розд. VII законопроєкту визначено, що «особи, які на момент набрання чинності цим Законом є суддями, адвокатами, прокурорами та нотаріусами, вважаються такими, що мають вищу (правничу) юридичну освіту». Водночас особи, які займаються професійною діяльністю у сфері права, окрім діяльності правничих професій (у розумінні даного законопроєкту), уважатимуться такими, що мають вищу (правничу) юридичну освіту лише протягом п'яти років із дня набрання чинності цим законом. Доцільність і обґрунтованість такого поділу викликає принципові заперечення, зокрема з позицій дотримання принципу рівності, а також сумніви щодо слушності й адекватності визначення кваліфікаційних критеріїв для внесення відповідних змін до Державного класифікатора професій.

Запропоновані законодавчі ідеї, зокрема щодо «водорозділу» вищої юридичної освіти за сферами професійної зайнятості та з темпоральними застереженнями щодо дії закону в часі, на нашу думку, виглядають суперечливими з погляду принципу дії закону в часі, сумнівними з огляду на звуження обсягу гарантованих прав і свобод людини, отже, неприйнятними з таких підстав.

По-перше, у морфологічному значенні терміни «правник» та «юрист» є тотожними, синонімічними поняттями. Так, термін «юрист» означає «фахівець із правознавства, юридичних наук; практичний діяч у галузі права», а термін «правник», у свою чергу, означає «юрист, фахівець із правознавства» [11].

Натомість автори законодавчих ідей надають своє визначення поняття: «правник – особа, яка завершила навчання у правничій школі й успішно склала Єдиний державний кваліфікаційний іспит», яке не відповідає загальнозживаному значенню цього поняття та, на нашу думку, звужує його зміст.

По-друге, запропонований підхід обмежує юридичну (правничу) професію лише чотирма видами юридичної діяльності. Отже, усі інші види юридичної професійної діяльності (виконавці, юрисконсультанти, науковці, викладачі й інші), які здобули вищу юридичну освіту відповідно до норм чинного законодавства, залишаються за межами даної професії, що є порушенням низки засадничих конституційних принципів, зокрема ч. ч. 2, 3 ст. 22 Конституції України, та не кореспондується як з положеннями українського законодавства, так і з міжнародними стандартами.

По-третє, за приписами ч. 1 ст. 58 Конституції України закони й інші нормативно-правові акти не мають зворотної дії в часі, крім випадків, коли вони пом'якшують або скасовують відповідальність особи.

Отже, у будь-якому разі законопроект «Про юридичну (правничу) освіту і загальний доступ до правничої професії» № 7147 потребує суттєвого доопрацювання.

Наказом МОН від 17 серпня 2020 р. № 1053 «Про затвердження стандарту вищої освіти за спеціальністю 081 «Право» для другого (магістерського) рівня вищої освіти» затверджено стандарт вищої освіти для другого (магістерського) рівня освіти за спеціальністю 081 «Право», яким значно підвищені вимоги як до здобувачів вищої освіти за цією спеціальністю, так і до навчальних закладів.

У пояснювальній записці до цього документа зазначено, що Стандарт вищої освіти за другим (магістерським) рівнем зі спеціальності 081 «Право» визначає сукупність вимог до освітніх програм вищої освіти, які є спільними для всіх освітніх програм підготовки магістрів зі спеціальності 081 «Право» галузі знань 08 «Право».

Так, у додаткових вимогах до правил прийому, передбачених стандартом, зазначається, що прийом на навчання для здобуття вищої освіти за другим (магістерським) рівнем освіти за спеціальністю 081 «Право» здійснюється на базі першого (бакалаврського) рівня вищої освіти зі спеціальностей 081 «Право» та 293 «Міжнародне право» за результатами Єдиного фахового вступного випробування. Таке обмеження пов'язано з необхідністю підвищення якості юридичної освіти, отже, на наш погляд, є цілком слушним, оскільки набути базові та спеціальні компетенції, перелік яких передбачено цим Стандартом для випускника, без набуття базової юридичної освіти дуже складно або взагалі неможливо.

Зовсім нещодавно на сайті Комітету Верховної Ради з питань освіти, науки та інновацій опублікували проєкт Концепції розвитку юридичної освіти [12]. Автори проєкту вважають, що проблемою, яка потребує розв'язання, є невідповідність змісту юридичної освіти і якості підготовки у правничих школах сучасним вимогам ринку праці та викликам, що стоять перед сучасним демократичним суспільством, глобальним тенденціям розвитку та завданням професійної діяльності правників у різних сферах.

Так, до вищої юридичної освіти планують віднести вищу освіту ступеня магістра за спеціальністю 081 «Право» галузі знань 08 «Право». Тобто спеціальності «Міжнародне право» та «Правоохоронна діяльність» не вважатимуться вищою юридичною освітою в контексті кваліфікаційних вимог для зайняття певної посади. Не передбачено можливості навчання за спеціальністю 081 «Право» у системі фахової передвищої освіти та за ступенем молодшого бакалавра і бакалавра. Підготовка здобувачів освіти здійснюватиметься виключно за денною формою здобуття освіти. Така умова, вочевидь, суттєво обмежить доступ до здобуття вищої юридичної освіти взагалі та для здобувачів післядипломної освіти зокрема. Також, на наше переконання, дана пропозиція навряд чи узгоджується з концепцією освіти впродовж життя, відповідно до якої людина повинна навчатися протягом усього життя, а система освіти має надавати їй такі можливості. Водночас пандемія карантинні обмеження, перехід на дистанційні умови навчання внесли свої корективи в наше традиційне сприйняття денної та заочної освіти і, безумовно, сьогодні є сенс обговорити можливість модернізації заочної освіти та її трансформації в комбінований варіант поєднання дистанційної й очної форм навчання.

Висновки. У підсумку можна зробити висновок, що нині Україна стоїть на шляху впровадження власної політики та стратегії розвитку, які невід'ємно пов'язані зі світовими тенденціями та визначають освіту як найбільш пріоритетну сферу життєдіяльності. Формування державної політики в галузі освіти зумовлене змінами соціально-економічного стану, характером суспільства та його особливостями. Зокрема, стан системи освіти залежить від вираженої освітньої політики, компетентності державницьких рішень та правильно розставлених акцентів у визначенні стратегічних пріоритетів.

Докорінно змінити якість вищої юридичної освіти в Україні можна лише шляхом послідовного, цілеспрямованого впровадження інноваційної моделі освіти, через практичну реалізацію стандартів і реформування юридичної освіти в Україні. Отже, заходи, спрямовані на поліпшення вищої юридичної освіти, можуть бути такі: зменшення надмірної кількості закладів вищої освіти, що готують правників; посилення практичної підготовки випускників; приділення уваги поглибленому вивченню іноземних мов, зокрема англійської та мов Європейського Союзу; сприяння участі здобувачів вищої юридичної освіти в навчальних стажуваннях в органах державної влади, судах, в органах нотаріату, прокуратури, адвокатури й інших юридичних особах публічного і приватного права; якісна підготовка науково-педагогічних кадрів, що охоплювала б не тільки високий рівень компетентності, а й волю до інноваційної діяльності, використання сучасних методів освіти, мультимедійних засобів, бажання самовдосконалюватися та конкурентний рівень

оплати праці науково-педагогічних працівників. Отже, питання реформування юридичної освіти в Україні і надалі мають бути предметом наукових досліджень із метою розроблення досконалої моделі підготовки українських правників.

Література

1. Про вищу освіту : Закон України від 1 липня 2014 р. № 1556–VII. *Офіційний вебсайт Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
2. Про освіту : Закон України від 5 вересня 2017 р. № 2145–VIII. *Офіційний вебсайт Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.
3. Таманага Браян. Верховенство права: історія, політика, теорія. Перекл. з англ. А. Іщенка. Київ : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2007. 208 с.
4. Щодо проведення у 2016 р. як експерименту вступних випробувань під час вступу на основі ступеня бакалавра на навчання для здобуття ступеня магістра за спеціальністю 081 «Право» з використанням організаційно-технічних процесів здійснення зовнішнього незалежного оцінювання : наказ Міністерства освіти і науки України № 409 від 8 квітня 2018 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/rada/show/v0409729-16/page>.
5. Про утворення робочої групи з розроблення Концепції розвитку юридичної освіти в Україні : наказ Міністерства освіти і науки України № 787 від 5 липня 2016 р. URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/mus26880?ed=2016_07_05.
6. Про юридичну (правничу) освіту і загальний доступ до правничої професії : проект закону України, реєстраційний номер 7147 від 28 вересня 2017 р. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=62613.
7. Про юридичну (правничу) освіту і загальний доступ до правничої професії : проект закону України (реєстраційний номер 7147 від 28 вересня 2017 р.) ; Про юридичну освіту та юридичну (правничу) професію : проект закону України (реєстраційний номер 7147–1 від 17 жовтня 2017 р. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc2_5_1_J?ses=10009&num_s=2&num=7147&date1=&date2=&name_zp=&out_type=&id.
8. Квіт С. Реформування вищої освіти в Україні. URL: https://dt.ua/EDUCATION/reformuvannya-vischoyi-osviti-v-ukrayini-57581_.html.
9. Рішення Конституційного Суду України № 5-рп/2004 від 4 березня 2004 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v005p710-04>.
10. Городиський І. «Освіта Феміди»: реформування вищої юридичної освіти в Україні. URL: https://uz.ligazakon.ua/ua/magazine_article/EA010872.
11. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Бусел. Київ ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2004. 1440 с.
12. Проект Концепції розвитку юридичної освіти. URL: http://kno.rada.gov.ua/news/main_news/75465.html.

Анотація

Крижевська О. О., Крижевський А. В. Державна політика у сфері юридичної освіти: актуальні питання. – Стаття.

У статті розглянуто сучасний стан освіти в Україні, окреслено тенденції та перспективи її розвитку в умовах модернізації та інтеграції в європейській освітній простір. Проаналізовано правові аспекти державної політики у сфері освіти з урахуванням положень доктрини, оновлених положень законодавства та стратегій розвитку. Висвітлено законодавчі проєкції реалізації реформи системи освіти в Україні в контексті тенденцій оновлення законодавства у сфері освіти, зокрема ухвалених нових законів «Про вищу освіту» та «Про освіту». Одночас автори зосереджують увагу на законодавчих ініціативах реформування вищої юридичної освіти, аналізують проблеми в цій сфері, підходи щодо їх вирішення, зокрема в контексті міжнародних стандартів, конституційних гарантій та положень національного законодавства. Проведено аналіз законопроектів «Про юридичну (правничу) освіту і загальний доступ до правничої професії» (реєстр. № № 7147, 7147–1) та проєкту Концепції розвитку юридичної освіти, оприлюдненого на сайті Комітету Верховної Ради з питань освіти, науки та інновацій. Зроблено висновок про те, що докорінно змінити якість вищої юридичної освіти в Україні можна лише шляхом послідовного, цілеспрямованого впровадження інноваційної моделі освіти, через практичну реаліза-

цію стандартів і реформування юридичної освіти в Україні. Окреслено заходи, спрямовані на поліпшення вищої юридичної освіти, серед яких: зменшення надмірної кількості закладів вищої освіти, що готують правників; посилення практичної підготовки випускників; приділення уваги поглибленому вивченню іноземних мов; сприяння проходженню здобувачами вищої юридичної освіти стажування в органах державної влади, судах, в органах нотаріату, прокуратури, адвокатури й інших юридичних особах; якісна підготовка науково-педагогічних кадрів, що охоплювала б не тільки високий рівень компетентності, а й волю до інноваційної діяльності, використання сучасних методів освіти, мультимедійних засобів, бажання самовдосконалюватися.

Ключові слова: освітня політика держави, вища освіта, реформування вищої юридичної освіти, стандарти юридичної (правничої) освіти, Єдиний державний кваліфікаційний іспит, правнича діяльність.

Summary

Kryzhevskya O. O., Kryzhevskyy A. V. Public policy in sphere of legal education: current issues. – Article.

The article considers the current state of education in Ukraine, outlines trends and prospects for its development in terms of modernization and integration into the European educational space. The legal aspects of the state policy in the field of education are analyzed, taking into account the provisions of the doctrine, updated provisions of the legislation and development strategies. Legislative projections of the implementation of the reform of the education system in Ukraine in the context of trends in updating the legislation in the field of education, in particular the adopted new laws “On Higher Education” and “On Education” are highlighted. At the same time, the authors focus on legislative initiatives to reform higher legal education, analyze the problems that exist in this area, approaches to their solution, in particular in the context of international standards, constitutional guarantees and provisions of national legislation. An analysis of the draft laws “On Legal (Legal) Education and General Access to the Legal Profession” (№ № 7147, 7147–1) and the draft Concept of Legal Education Development, published on the website of the Verkhovna Rada Committee on Education, Science and Innovation. The conclusion is made about that the quality of higher legal education in Ukraine can be radically changed only through the consistent, purposeful implementation of an innovative model of education, through the practical implementation of standards and reform of legal education in Ukraine. Measures aimed at improving higher legal education are outlined, including: reducing the excessive number of higher education institutions that train lawyers; strengthening the practical training of graduates; paying attention to in-depth study of foreign languages; promoting internships for higher legal education in public authorities, courts, notaries, prosecutors, lawyers and other legal entities; high-quality training of scientific and pedagogical staff, which would cover not only a high level of competence, but also the will to innovate, the use of modern methods of education, multimedia, the desire to improve themselves.

Key words: national educational policy, higher education, reform of higher legal education, standards of legal (legal) education, Unified state qualification exam, legal activity.